

אוקטובר 1948 - ינואר 1949

כוחותינו

האויב

1. אופי האיסטרטגיה.

בעוד שבשלב הראשון של המלחמה, עד לתפוצה הראשונה, היה לאיסטרטגיה שלנו אופי דפנסיבי בעיקר, ופעולותינו היו מכוונות לכלימת הפלישה, הרי בשלב השני, במלחמת עשרת הימים, התנהלו ההגנה על הדרום ועל משמר-הירדן שבצפון, בד בבד עם הפעולות היוזמות של לוחם רמלה, פרוודור ירושלים וכביש בורמה, נצרת והגליל המערבי. בשלב השלישי של המלחמה עברנו ליוזמה כללית; ומטרותינו היו המטרות היסודיות של איסטרטגיה אופנסיבית, דהיינו — קביעת עובדות מדיניות ע"י שבירת כוח האויב וכיבוש שטחים.

2. הניהול האופרטיבי.

תכנית המבצעים היתה מבוססת על העקרונות הבאים:

א. ניצול החולשות של האויב. לגבי האויב המצרי נוצלו המגרעות היסודיות שהיו במערך כוחותיו, מגרעות אלו התבטאו בקוֹי־חיות מתוחים מעל למידה, וכתוצאה מזה — פיצול כוחות וחילוקים חלשים בין גזרות, וכן בדרכי תחבורה שניתנו לניתוק בנקל, באופן יחסי.

ב. לגבי קאוקג'י, בגליל המרכזי, הרי הקוים הפנימיים שלו היו אמנם לטובתו, אך חולשת האופרטיבית התבטאה סכך שהוא היה מוקף בסיסים שלנו, שאיפשרו לנו חופש תמרון מלא.

ג. בהתאם למטרותינו העיקריות, ועקב האפשרויות שנפתחו לפנינו ע"י חולשת האויב, היו מבצעינו בשלב זה מבצעי-תמרון ומלחמת-תנועה בהיקף מלא.

ד. בהתאם לאופיה של צורת מלחמה זאת, השתמשנו בפעולתנו במידה מכסימלית בגורם ההפתעה, המושג בעיקר ע"י בחירת דרכי התקדמות וכוונוי התקפה בלתי צפויים לאויב — ובגורם הניידות שממיישו ע"י הפעלת כוחות משוריינים וממוכנים בקנה-מידה רחב בשטחים קשים. ובמקומות שניתן — גם בניצול הכבישים הראשיים (מבצע "חירם").

1. פריצתו וביתורו של המערך האופרטיבי של האויב בדרום הארץ נתאפשרו, לא במעט, הודות למבנהו של מערך זה, אשר נבע, מחד גיסא, מהשפעת יתרה של גורמים פוליטיים, פרסי-טיג'יה ותחתיות פנימיות, ומאידך — מאי-הערכה לכוח הפריצה של היהודים וזלזול בכוחותיהם שבנגב. גם בשלבים מאוחרים יותר (בדצמבר-ינואר) ניכרו מיעוט היוזמה האופרטיבית ומישגים בתפיסה וביצוע אופרטיביים.

2. בשטח הטקטי ניכרו, גם בתקופה הנזכרת, אצל המצרים כמה מהתכונות שנודעו כבר מאז מאי-יולי, ובצדו הופיעו גם כמה גילויים נוספים. כבעבר, בלט חוסר העקשנות והיוזמה בהתקפות-נגד; אך הופיעו כמה נסיונות בתימרון טקטי, בקנה-מידה קטן, שוב, ובכמה מקרים עוד יותר מאשר בעבר — נתגלתה איתנותם בהגנה, שנסתיעה ע"י תכניות אש ערוכות-יפה, וכן בהתבצרות משוכללת ויסודית. תכונות אלו הגן מהגילויים של רמת מיעוט כללית טובה למדי: הצד השני של מטבע זה מתגלה בסכימטיות רבה, בהגנה ובחוסר התמצאות באם נפרצה הסכימה הקבועה מראש. שוב נתאשרה סבילותו הרבה וכוחו הסתפקותו במועט של החייל-הפלח המצרי. במצור פאלוג'ה נתגלה שימושם הטקטי בשר-יונים — שאף הוא נשאר רחוק משכלול. הם נהגו להשתמש בשריונים כבעמדות-אש, ולא לריכוז כוח לפריצה.

3. "מבצע חירם" שבגליל המרכזי חזר ואישר את הידוע: כי ב"צבא השחרור" של פאוזי קאוקג'י נתמוגו מויגה מושלמת כל התכונות השליליות שב"צבא סדיר" ושב"צבא הועיר" דהיינו, צבא-המלחמה-הועירה. מצבאות הטיפוס-הסדיר הוא נטל את הסכמטיות שבעריכה ובמבצע, את סולם הפיקוד המורכב והמסורבל, את החשש המדכך לעורפו ואת הפחד מפני ניתוק. מהצבא "נוסח-מלחמה-זעירה". הוא ירש את אי-הסדר, את חוסר-המשמעת של מפקדים ואת הנטייה למנוסה מבוהלת משהופתע או הוכתה.

3. המבנה הכללי

א. בתקופת המבצעים האחרונה הצדיק את עצמו הצדקה מלאה המבנה הקרבי של כוחות הצבא, ע"י הריכוז האופרטיבי, וגם המנהלתי בחלקו, שהושג בדרך זו.

ב. המבצעים, כפי שהתנהלו, לא היו אפשריים בלעדי המסגרת האופרטיבית שהוקמה; וכן, כתנאי שני, נשענו המבצעים על ביסוסם והתרחבותם של אגפי המטה הכללי, וכן על טיפוח החילות (חיל-ההנדסה, חיל-הקשר, חיל-התחבורה ועוד), שבשלבם הקודמים היו רק בראשית התפתחותם, ועתה הפכו לחילות קרביים ממש.

ג. כן יש לציין באופן מיוחד, שבניגוד לשל-בים הקודמים הופיעו, בפעם הראשונה במבצעים אלה, כל שלישות התלקים היסודיים של הכוחות המזוינים: חיל-היבשה, חיל-האוויר וחיל-הים — בפעולות משולבות ומתואמות.

4. כוחות היבשה

א. חיל-הרגלים התחשל והתגבש, בלמדו מלקח השלבים הקודמים. שיטת ההתקפה העיקרית נשארה עד כה התקפת לילה, אולם לעיתים יותר מוזמנות מופיעות כבר התקפות-יום בסיוע האר-טילריה, חיל-האוויר והשריון.

יש לציין באופן מיוחד יכולת להתגבר על מוצבים מבוצרים היטב ועל אויב שהצטיין, בדרך כלל, בעמידתו בהגנה (באופן מיוחד — מבצע „עשר המכות“).

ב. הכוחות הממוכנים והמשוריינים התגבשו למסגרות טקטיות קבועות. לפי שעה הצטיינו ביכולת להתגבר על שטחים קשים ביותר (מבצע „עין“), וכן בשיטות לחימה גמישות. השיתוף בין חיל-הרגלים והכוחות הממוכנים, המושלם כבר בחלקו (במבצע „חירס“), דרש במקרים אחרים שיפורים נוספים.

ג. חיל-התותחנים השתכלל בכלים, בעצמת התחמושת, ביכולת נוספת למתן סוגי אש מור-כבים ומשוכללים יותר; הצטיין בהתקדמות השיתוף עם חיל-הרגלים.

יש לציין, כי מלבד גדודי השדה של החיל הגיעו, באופן מיוחד, יחידות הנ"ט. לשילוב הדוק עם חיל-הרגלים.

ד. חיל-המהנדסים נטל חלק מכריע בכל המבצעים ע"י הכשרת דרכי גישה, סילוק מכשולים, פינוי מוקשים, גישור, התבצרות ועוד.

ה. חיל-הקשר השתכלל מבחינת ההיקף והיעילות.

ו. חיל-התחבורה — הישגיו היו בגדר „תנאי“ ביחוד למבצעי חזית הדרום.

ז. השירות הרפואי התקדם הרבה בפעולות השדה שלו, ביחוד בתנאי המדבר.

5. חיל האוויר

חיל האוויר, אשר ביצע בתקופה הנזכרת את הפעולה האופרטיבית הראשונה במסגרת רחבת, הוכיח את האפשרות לשבירת מוקדמת של כוח האוויר של האויב ע"י הטחה על בסיסיו, וכן של הגבלת חופש הפעולה שלו ע"י התקפת ריכוזים, מטות וכדומה. בכל אלה הושג תיאום אופרטיבי טוב — הן בתוך מנגנון המלחמה של חיל-האוויר עצמו והן עם מבצעי הצבא. ועם זאת הופגן הצורך לעתיד בתיאום טקטי-הדוק עם פעולות רגלים. הישגיהם של מטוסי הקרב הישראליים הלכו ועלה, והגיעו לשיאם בינואר 1949; אך יחד עם זאת אין הם צריכים להטעותנו לגבי תביעות גבוהות עוד יותר העולות לעמוד בפניהם בכל הזדמנות עתידה.

6. חיל הים

6. הן בפעולות בים פתוח, והן במבצעי החור-פים שלו, נכנס חיל-הים הישראלי לראשונה למעשי קרב בקנה-מידה גדול יותר. הוכח, כי היקפו ומבנהו מספיקים כדי סיכול מזימותיו של הצי הערבי היחיד — המצרי — בהרכבו הנוכחי. קוימה שמירת חופש הימים לא ניות-הסוחר שלנו ולספינות העליה. בוצעו הרע-שות חוף-אויב, בשילוב עם „לוח שעות“ של התקפות האוויר. הוכחה החיוניות של טיפות כוחות רבי יכולת לפעולות פגיעה וחבלה תוך עליות בחופי-עורף אויבים. נקבע הפתח לעצמה ימית אשר המחר ידרוש ממדינת ישראל.

7. כללי של דבר

אפשר להגיד, בסיכום קצר, כי בו בזמן שהשלב הראשון, עד סוף ההפוגה הראשונה, מסמל חבלי לידה של צבא הגנה לישראל, הרי השלב השני — מלחמת „עשרת הימים“ — הוא תקופת הצעדים הראשונים של הצבא אשר נולד; ואילו השלב האחרון מהווה ראשית התבגרותו; אבל עוד רבה הדרך ורבה המלאכה לקראת אותה יכולת ואותה שלמות שתובעים מאתנו התפקידים אשר לפנינו.